

hlavní slovo kromě navrhovatele vedli Vilém Mathesius, Jan Blahoslav Kozák a Jaroslav Werstadt. Pro zakládání nové strany byli Kunte, Kozák a Mathesius, zatímco Josef Schieszl, přednosta politického a legislativního odboru Kanceláře prezidenta republiky, a Werstadt se vyslovili proti zakládání nové strany v nejbližší době. V programové debatě se mluvilo o nacionalismu a uplatňovaly se dva proudy. Kozák byl pro to, aby z programu vůbec zmizelo slovo nacionalismus. Většina uznávala, že se s nacionalismem musí ještě dlouho počítat, a na konec debata vyúsťovala, podle Schieszla, v definici: nacionalismus je služba národu a skrze národ lidstvu.⁸⁴

Jaroslavu Werstadtovi, od mládí radikálnímu, pak státoprávnímu pokrokáři, byla po rozchodu s národně demokratickou politickou praxí nejbližší Klofáčova a Benešova národně socialistická strana a důležitou publikační tribunou její ústřední list České slovo.⁸⁵ Jejím členem však zřejmě nebyl.

⁸⁴ Národní archiv, fond Josef Schieszl, k. 7, i. č. 92, Česká strana pokroková a další politické strany a záležitosti, Politický referát z 24. června 1922. Schieszl uvádí Dr. Weřtat.

⁸⁵ WERSTADT, Jaroslav. Od radikálního pokrokářství k národnímu socialismu. *České slovo*, 29, 1937, č. 115, 16. 5. České slovo na oslavu 40 let strany nár. socialistické, nestr.

4. T. G. Masaryk, Edvard Beneš, také Maffie

Dvacetiletý Jaroslav Werstadt, třetím rokem ještě zapsaný ke studiu na české technice, ale již redaktor Časopisu pokrokového studentstva, zveřejnil v tomto periodiku také své první publikované řádky o profesoru Tomáši G. Masarykovi, v nichž stručně charakterizoval jeho brožuru Student a politika, která byla vydána péčí studentské organizace České strany pokrokové v Knihovně Studentské revue. Věty, příznačné pro tehdejší Werstadtovo uvažování, smýšlení o Masarykovi i jeho styl psaní, stojí za citaci: „Brožura je autorisovaným stenogramem přednášky, pronesené na veřejné schůzi realistického studentstva v březnu letošního roku. Navazuje na známou stať autorovu O úkolech českého studentstva, před 20 lety v Časopise českého studentstva otištěnou. Jak již názvy obou napovídají, je přítomná úvaha užší a speciálnější staré. Řešila-li tato – vedle ovšem jiných ještě otázek studentských – spíše způsob, metodu, formu politické činnosti studentovy, uvádí ona v samý širý obsah pojmu politika a nadhazuje přčetné problémy její teorie. ‚Chci jen aforisticky podat myšlenky, jež téma ‚český student a politika‘ dnes v sobě zahrnuje‘ – vysvětluje autor. Fragmentární styl pisatelův – často nemile pythický tam, kde byste jej měli rádi nejprůhlednějším – dává brožurě osobitý ráz stejně jako známé sympatie a antipatie, záliby a slabůstky autorovy. Lze se obávat jen, že mladý čtenář přítomnou záplavou ‚problémů‘ bude deprimován neméně než Týc, studující, výklady Hilariovými; při tom není ovšem jisto, bude-li po šťastném jich strávení české politice právě požehnáním. Proti leckterým aforismům pana profesora, mezi nimiž neschází ani nedobrovolně žertovných – dalo by se ovšem mnoho namítati. Není pro to místa v této zmínce stručné a registrující.“⁸⁶

⁸⁶ Prof. dr. T. G. Masaryk. Student a politika. *Časopis pokrokového studentstva*, 12, 1908–1909, č. 8–10, červenec 1909, s. 193–194. Týc a Hilarius jsou postavy románu Viktora Dyka Konec Hackenschmidův.

Časopis pokrokového studentstva v roce 1910 v březnovém čísle roku 1910 měl na své první straně nepřehlédnutelný Werstadtův článek k Masarykovým šedesátinám, v němž autor jubilanta charakterizoval uvážení: „Současnému pokolení, nutně poněkud dezorientovanému uprostřed myšlenkového zmatku doby, u příležitosti jubilea, jakým je Masarykovo, nezbyvá než vyznati své rozpaky. Dílo jubilantovo, mnohověrné jako moderní kulturní život sám, opojivé ještě horlivým dechem přítomné chvíle, neukončené a plynoucí stále, – láme nakonec každé úsilí, toužící zhodnotiti je souhrnně a definitivně, zkovati je v uzavřený článek vývojového řetězu a jeho tvůrci vykázati pevné místo v řadě představitelů nových Čech ... Žádá si souhlasu, obdivu, uznání nebo námitek, odporu a odmítnutí přítomnosti, nehodlá však na dlouho ještě odevzdávati se vychladle nezaujatému osudu historikovu, jenž – dobře vyzbrojen – zmocní se ho kriticky jen po tuhém zápase.“ Masaryka viděl jako společenského kritika a reformátora, politika, tvůrce a vůdce realismu jako organizovaného politického hnutí, jako iniciativního myslitele veřejně působícího a pronikavě formujícího duchovní profil svých současníků, majícího velikou zásluhu na poevropštění a zesvětovění českého života. Jako univerzitní učitel získal jádro svých stoupců z univerzitního posluchačstva. Werstadt konstatoval, že „Pokrokovému hnutí let devadesátých byl Masaryk mocným podnětem“, ale „Založení a desetileté téměř již trvání našeho listu je naproti tomu projevem uvědomělé a zásadní reakce proti vlivům Masarykova realismu v mládeži.“⁸⁷

Masaryk Werstadta nepřestal zajímat, sledoval jeho veřejné působení s kritickým respektem, ale při svém mimořádném studiu na české filosofické fakultě od roku 1912 si žádnou z jeho přednášek nezapsal. Úvod do filosofie mu po několik semestrů zprostředkoval František Drtina, Logiku s Teorií vědy a Problémy noetické František Čáda, Filosofii státu Břetislav Foustka.⁸⁸

Foustka se jako první habilitoval pro sociologii v roce 1905. V roce 1913 se pro tento obor habilitoval také Edvard Beneš. Oba byli činní v Sociologické sekci Svazu československého studentstva, jejíž vznik v roce 1911 iniciovala Alice G. Masaryková. Pro letní semestr 1914 si Werstadt na fakultě zapsal tříhodinovou přednášku Edvarda Beneše Filosofie dějin a pro letní semestr 1915 dvouhodinovou velmi aktuální přednášku téhož

⁸⁷ K naplnění šedesátky Masarykovy. *Časopis pokrokového studentstva*, 13, 1909–1910, č. 6, březen 1910, s. 121–124.

⁸⁸ Srv. Přílohy, Přednášky a semináře zapsané a kolokvované Jaroslavem Werstadtem při studiu na FF české Karlo-Ferdinandovy univerzity v letech 1912–1916.

pedagoga Válka z hlediska sociologického a filosofického.⁸⁹ Beneš poznal Werstadta už dříve mimo univerzitu.

Po ustavení Nezávislého klubu českých poslanců na Říšské radě v roce 1911 v čele s T. G. Masarykem se v Praze vytvořily podmínky k diskusním setkáním mladých státoprávních pokrokařů a realistů. Nejprve se diskuse konaly v hotelu Gráf, na dnešním náměstí I. P. Pavlova, kde se Beneš osobně poznal s Viktorem Dykem. Od roku 1914 se tito mladí lidé scházeli k večerním schůzkám v Slavii, nikoli kavárně, ale spolku.⁹⁰ Ještě před válkou se účastnili i národní socialisté. Tam také u stolu Viktora Dyka poznal Edvard Beneš Werstadta, studujícího historii, jako častého a výrazného řečníka.⁹¹ Werstadt patřil rovněž do aktivní skupiny kolem Jaromíra Malého, redaktora Pokrokové revue. To bylo prostředí, z něhož po vypuknutí války odešel 21. září 1914 do švýcarské emigrace Lev Sychrava. U zrodu domácího odboje byl T. G. Masaryk. Po jeho odchodu do zahraničí 18. prosince 1914 odboj doma formoval Edvard Beneš, který také při své cestě do Švýcarska navázal osobně kontakt se Lvem Sychravou a doma v této záležitosti jednal s Jaromírem Malým.

Jaroslav Werstadt psal v září 1914 kolegovi ze studií Josefu Dostálovi: „Byl jsem už třikrát – jaká hanba pro muže, který není zbožňovatelem nebožky Bertý Suttnerové! – nazván ‚untauglich‘.“⁹² I později byl opakovaně uznán jako „k domobranecké službě se zbraní nezpůsobilý“⁹³. Důvod nezpůsobilosti není zřejmý, ale Werstadt „býval vždy hubený a delikátního zdraví“,⁹⁴ problematická bývala srdeční činnost.⁹⁵ Werstadt tedy zůstal v Praze a byl připraven pomoci, a to již v souvislosti s odchodem Lva Sychravy. K zásadnější spolupráci si ho vybral Edvard Beneš, kterého Werstadt viděl jako „hlavního sekretáře tzv. Maffie“.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Archiv města Plzně, fond Josef Dostál, 274/160, pohlednicový pozdrav „Nová Praha“ od Jaroslava Werstadta z 10. listopadu 1914 „od večerního stolu“, podepsáni též Antonín Kalina, Lev Borský, Viktor Dyk, Antonín Hartl ad.

⁹¹ PAULOVÁ, Milada. *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914–1918. [I]. Ve znaku persekuce. Od vypuknutí války světové do útěku dra Ed. Beneše za hranice v září r. 1914*. Praha: Československá grafická unie a. s., 1937, zejména s. 24, 123–125, 175, 338.

⁹² Archiv města Plzně, fond Josef Dostál, 274/161 korespondenční lístek od Jaroslava Werstadta z 26. 9. 1914 Praha.

⁹³ AAV, JW, k. 1, i. č. 6, domobranecké legitimace 1914 a 1917.

⁹⁴ AAV, JW, k. 13, i. č. 619, dopis Huberta Ripky Werstadtovi ze 4. května 1945 Londýn.

⁹⁵ AAV, JW, k. 9, i. č. 377, Klecanda Vladimír, rkp. dopis, Vídeň 4. ledna 1929, mj.: „Přeji Vám mnoho zdaru do nového roku – a zejména Tobě přeji, aby Tě už nezlobilo srdce – a aby se Ti plně splnily všechny plány, přání a tužby...“

Werstadt o tom sám napsal: „Někdy ke konci června [1914] dr. Beneš na mne zavolał do lavice, abych na něho po přednášce počkal. [...] Nuže, tenkrát cestou od Kaulichova domu ke „Zlaté huse“, kde sídlila redakce „Času“, Beneš mi zjevil velké tajemství. Informoval mne stručně o našem protirakouském podnikání za hranicemi a s ním souvisící krtčí práci doma [...] Byl jsem tedy naverbován k Maffii, která se tenkrát sama neznala pod tímto jménem a tím méně ovšem byla u nás firmou veřejně protokolovanou. K řadě tajemných pseudonymů přibyl nový: Starck. Tak mne pokřtil Spolný-Beneš.“⁹⁶

Werstadt spolupracoval v šifrování a hlavně dešifrování zpráv v bytě Benešových U Riegrových sadů 14 nebo u sebe doma v podnájmu u paní Topolové v Lipové 6, kde to ovšem bylo riskantní, neboť v pokoji bez zvláštního vchodu byl spolubydlící. „Tato práce, jak jsem brzy zkusil, nebyla dvakrát vděčná: pomalá, jednotvárná a přitom vyžadující ustavičné pozornosti. Nedlouhou zprávu bylo třeba luštit (při dešifrování) nebo vyrábět (při šifrování) i několik hodin a chybějící nebo přebytné písmenko stálo někdy hodně času a trápení.“⁹⁷ V červenci 1915 Werstadta vybízel Beneš k odjezdu do Švýcarska a účasti „v propagandě zahraniční, která velmi trpěla nedostatkem pracovníků poněkud připravených a znalých politického života v Čechách a v Rakousku.“⁹⁸ To však skromné finanční prostředky, jimiž byl Werstadt vybaven, naprosto neumožňovaly. Beneš ho tedy při společných pochůzkách Prahou seznámil s některými spolupracovníky, adresami dalších a krátce před svým odchodem do ciziny mu předal i starou cestovní tašku s pozoruhodným dokumentárním obsahem, kterou sám v poslední době uschoval mimo svůj byt. Edvard Beneš 1. září 1915 pěšky, nejprve ve společnosti mladého vojenského lékaře, překročil hranici nedaleko Aše směrem k bavorské vesnici Schönwald. S doklady na jméno Miroslava Šichy, obchodního cestujícího s optickými nástroji, vystoupil po přeplutí Bodamského jezera 3. září na švýcarský břeh.⁹⁹

Než Beneš odešel v září 1915 do emigrace, dohodl, že každý posel z ciziny bude předem ohlášen, vykáže se heslem a zprávu odevzdá Františku Bělehrádkovi, řediteli Ústřední matice školské.¹⁰⁰ S ním byli

v kontaktu šifrování znalí Oskar Butter, tehdy profesor reálného gymnázia v Novém Bydžově, později pracovník zpravodajského odboru ministerstva zahraničí, a Jaroslav Werstadt. Werstadtovým úkolem tedy bylo a zůstalo šifrování došlých poselství, ale také osobní vyřizování sdělení nebo zjištění, a to v Praze i mimo ni. Bylo to nebezpečné a docházelo i k nepředvídatelným a značně dramatickým situacím.¹⁰¹ Původně Beneš předpokládal, že Bělehrádkovým prostřednictvím budou zprávy nejen přijímány, ale také odesílány do ciziny. Ale tento úkol na sebe pak vzal Přemysl Šámal.

Činnost tajného výboru Maffie řídila „pětka“, kterou tvořili Přemysl Šámal, Jaroslav Kvapil, Bedřich Štěpánek, Antonín Hajn a Bohuslav Franta.¹⁰² Ke Kvapilově okruhu patřili zejména Lev Borský, Antonín Kalina, Viktor Dyk a bratři Ferdinand, Gustav a Jan Heidlerové. Antonín Hajn přirozeně vázal pokrokáře, jimiž byli již zmínění Borský, Kalina, Dyk a dále Václav Prunar, Jaromír Malý a Jaroslav Werstadt, který znal mnohé jmenované i zatím neuvedené spolupracovníky Maffie již z dřívějšíka, což platilo i o Janu Hajšmanovi. S odstupem let Werstadt vedle mnoha edičních, historických i pamětnických prací o Maffii shrnul a publikoval i své názory na počáteční politické plány Maffie včetně rozporů koncepce Masarykovy a Kramářovy.¹⁰³

Československá republika se stala skutečností, Masaryk jejím prvním prezidentem a Beneš ministrem zahraničí. V den prezidentova slavnostního příjezdu do hlavního města Prahy 21. prosince 1918 byl Werstadt

i. č. 1805, Postscriptum autorovo, původní název Měl bych ještě dvě poznámky osobní [k Maffii], strp., fol. 1, s. d.; Bělehrádek František: Z maffiánských a jiných válečných vzpomínek. *Naše revoluce*, 6, 1929–1930, č. 1–2, 14. 12. 1929, s. 1–28; nekrolog psaný Werstadtem: František Bělehrádek zemřel. *Naše revoluce*, 11, 1935, č. 1, 27. 4. 1935, s. 130.

¹⁰¹ WERSTADT, Jaroslav. I. Jak vyšlo v Praze 1. číslo Československé samostatnosti z roku 1915. *Naše revoluce*, 7, 1931, č. 1, s. 66–69; X. Ze vzpomínek Starckových. *Tamtéž*, č. 2, s. 210–222. Oboji spolu s dalšími autory pod společným titulem *Z podzemí naší revoluce*.

¹⁰² Základní práce vydala PAULOVÁ, Milada. *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914–1918. I. Ve znaku perzekuce. Od vypuknutí války světové do útěku dra Ed. Beneše za hranice v září r. 1914*. Praha: Československá grafická unie a. s., 1937; II. 1. *Maffie a politika česko-jihoslovenská. Do deklarace na radě říšské dne 30. května r. 1917*. Praha: Česká grafická unie a. s. 1939; *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916–1918*. Praha: Academia, 1968.

¹⁰³ WERSTADT Jaroslav. Politické plány české Maffie v prvním roce války. *Naše revoluce*, 6, 1929–1930, č. 4, 14. 8. 1930, s. 369–427. – Připsáno prof. Josefu Pekařovi u příležitosti jeho šedesátin; TÝŽ. Spiklenecká dvojhra Masarykova a Benešova z léta a podzimu roku 1915. *Naše revoluce*, 12, 1936, č. 3, 23. 10. 1936, s. 241–274.

ve dvoraně Wilsonova nádraží jako člen výkonného výboru České státoprávní demokracie, jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole. Na jaře 1919 přednesl prezidentu Masarykovi pozdravný a holdovací projev jménem Mladé generace státoprávní demokracie jako předseda jejího výboru a člen zvláštní deputace.¹⁰⁴

Během válečných let se proměnil Werstadtův vztah k Masarykovi a jeho názorům, prokázaným a osvědčeným v zahraničním odboji. O tom byla Werstadtova knížka *Od „České otázky“ k „Nové Evropě“*, publikovaná v roce 1920. V úvodu se netajil tím, že „psal svou stať i z potřeby svrchovaně osobní“, neboť „Napsal-li z ryze vniterné pohnutky před léty do studentského časopisu odmítavý, ba příkrý doprovod k druhému vydání ‚České otázky‘, píše dnes ze stejné poctivého hnutí myslí a srdce tuto úvahu vyrovnávající minulost s přítomností.“¹⁰⁵ Analyzoval vývoj Masaryka, národního filosofa a pedagoga, z reformátora společenského a nábožensko-mravního ve skutečného politika a státníka. Na novou Masarykovu orientaci podle něho vedle ruské revoluce 1905 silně zapůsobila balkánská válka. Světová válka dotvrdila proměnu Masaryka, rozhodného pacifisty, evolucionisty, odpůrce radikalismu i nacionalismu, hledícího s nedůvěrou k tak zvané vysoké politice, k politice mezinárodní či zahraniční a zdrženlivého v otázce českého státu, ve vedoucího činitele českého i slovenského zahraničního protirakouského odboje a národní osvobozovací války s využitím vojenské síly, připouštějícího násilí jako prostředek obrany. „Dík tomu všemu a především dík činorodému idealismu, který je nejkrásnějším rysem tohoto programního realisty, stal se z nevěřícího kdysi Tomáše v otázce naší národní samostatnosti – vůdce a triumfátor českého osvobozenického zápasu v jeho konečné fázi, v jeho kritické, rozhodné hodině.“¹⁰⁶ Po desetiletích, v rozhovoru publikovaném v roce 1968, k tomu podstatnému řekl: „Vždyť hlavní má námitka k 2. vydání České otázky z roku 1908 – námitka dvacetiletého redaktora Časopisu pokrokového studentstva – zněla, že náš problém tehdy je více problémem národa nesvobodného než národa malého. Také v otázce filosofie českých dějin – zvláště pokud šlo o poměr k obrození a reformaci – jsem shledával

¹⁰⁴ WERSTADT, Jaroslav. Z podzemí naší revoluce. X. Ze vzpomínek Starckových. *Naše revoluce*, 7, 1931, č. 2, s. 217.

¹⁰⁵ WERSTADT, Jaroslav. *Od „České otázky“ k „Nové Evropě“*. *Linie politického vývoje Masarykova*. Praha: V. Klecanda, 1920, s. 7. Minulost a přítomnost. Sběrka rozprav. Sv. 1. K tomu srv. TÝŽ. K novému vydání „České otázky“. *Časopis pokrokového studentstva*, 12, 1908–1909, č. 2–3, prosinec 1908, s. 25–32.

¹⁰⁶ WERSTADT, Jaroslav. *Od „České otázky“ k „Nové Evropě“*, c. d., s. 46–47.

u Masaryka vývoj, který činil jeho názor historicky přijatelnějším a mně bližším, než koncepce Josefa Pekaře.“¹⁰⁷

S odstupem téměř dvou desetiletí a v mezní životní situaci, v prvním předvánočním času v koncentračním táboře Buchenwald, v roce 1939, se o svém vztahu k Masarykovi vyjádřil takto: „Vyznávám rád, že z někdejšího předválečného politického protivníka Masarykova, kterým jsem se cítil asi do r. 1912–13 jako mladý příslušník radikálně pokrokového a státoprávního hnutí, se stal za války a po válce přesvědčený následovník, obhájce a ctitel revolučně osvoboditelského i státně budovatelského díla Prezidenta-Osvoboditele v jeho podstatných kusech. Naproti tomu ve sféře myšlení historického a historicko-filosofického, ve sféře mému poznávacímu úkolu nejbližší, ponechal jsem si i potom vůči Masarykovi stanovisko nikoli pouhého, byť kritického stoupence a vyznavače, nýbrž především kritického zkoumatele.“¹⁰⁸

Když si vyžádala kancelář prezidenta republiky u Josefa Šusty v roce 1919 doporučení mladších historiků k plnění zvláštního úkolu, byli mezi navrženými kolegové ze zemského archivu Josef Borovička a Jaroslav Werstadt.¹⁰⁹ Vasil K. Škrach, osobní tajemník prezidenta republiky, na vizitce datované 7. prosince 1920 Werstadtovi sděloval, že prezident Masaryk se ho ptal, má-li už doktorát, což potvrdil Emil Sobota, a že má prezidenta navštívit v sobotu 11. prosince v 7 hodin večer.¹¹⁰ Dne 18. prosince 1920 psal T. G. Masaryk „ctěnému příteli a kolegovi“: „od Nového roku při sobě budu mít mladého historika Dr. Werstadta, aby uspořádal všechny listiny, které jsem od 1914 nastřádal. Bude k Vaším pracím k dispozici.“¹¹¹ Werstadt k tomu ve svém životopise uvedl jen: „v r[oce] 1920 svěřil mi p[an]

¹⁰⁷ Rozhovor o republice s dr. Jaroslavem Werstadtem. (Otázky kladl Jindřich Bořecký). *Sešity pro mladou literaturu*, roč. 3, č. 19, vyd. březen 1968, s. 37–39.

¹⁰⁸ AAV, JW, k. 20, i. č. 1144, Dějiny osvobození a republiky v Arne Nováka „Přehledných dějinách české literatury“ z r. 1939 (4. vydání). Připomínky obecné a osobní, citovaný úryvek na s. 36, podtrhl pisatel. Viz oddíl Edice v této monografii.

¹⁰⁹ OPAT, Jaroslav. *Průvodce životem a dílem T. G. Masaryka. Česká otázka včera a dnes*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2003, s. 313. Srv. LACH, Jiří. *Josef Borovička: osudy českého historika ve 20. století*. Praha: Academia, 2009, s. 102 a 129.

¹¹⁰ AAV, JW, k. 14, i. č. 694, korespondence Vasil Kaprálek Škrach, vizitka ze 7. prosince 1920.

¹¹¹ AAV, JW, k. 1, i. č. 12, dopis T. G. Masaryka z 18. 12. 1920, strp., čes., perem v pravém horním rohu č. 2356/20, snad opis, orig. nezjištěn ani v Archivu Ústavu TGM, ani v Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Podle obsahu mohl být dopis určen Ernestu Denisovi, který byl v roce 1920 na návštěvě v Praze, koncem téhož roku byl vážně nemocen a 4. ledna 1921 zemřel. Werstadt o Denisovi opakovaně psal, srv. Bibliografie prací.

prezident republiky přehlédnutí, popřípadě] uspořádání svých válečných písemností“.¹¹² V srpnu 1921 Škrach uvědomoval Werstadta, že „pan prezident by rád přece jenom Vaše postavení urovnal“, proto ho Škrach zval k návštěvě, „abychom si o tom definitivně jednou pohovořili.“¹¹³ Werstadt byl sice připraven k službě prezidentovi, jak i v dalších letech mnohokrát osvědčil, ale měl a zachoval si svébytné postavení, jež opíral o Archiv národního osvobození, který byl založen při Českém zemském archivu neboli Archivu země České.¹¹⁴

Členové Maffie byli prezidentem Masarykem pozváni na Hrad u příležitosti svátečního dne 28. října poprvé 1919.¹¹⁵ Spolu s dalšími osobnostmi byli prezidentem Masarykem zváni na tradiční odpolední čaje ve Španělském sále na Hradě i v dalších letech a mezi nimi Werstadt i se svou chotí.¹¹⁶ V roce 1923 vyšlo první číslo nového časopisu Naše revoluce, který vydávala Československá obec legionářská v Praze a jehož hlavním redaktorem byl Werstadt. Hned na prvních stranách byla publikována první kapitola Masarykových pamětí Za války a ve válce, zachycující srpen až prosinec 1914 v Praze, tedy také o Benešovi a Maffii.¹¹⁷ V červenci 1924 byl Werstadt zván k čaji ve 4 odpoledne, ale tentokrát do prezidentova soukromého bytu.¹¹⁸ Dne 11. listopadu 1925 se Werstadtovi stejně jako dalším členům Maffie dostalo výrazného ocenění formou revoluční medaile.¹¹⁹

¹¹² AAV, JW, k. 1, i. č. 38, životopis, nedatovaný, asi z 1. listopadu 1930, s. 6.

¹¹³ AAV, JW, k. 17, i. č. 694, Vasil Kaprálek Škrach, dopis 20. srpna 1921 Na Hradě pražském, čj. 1444/21.

¹¹⁴ Jaroslav Opat v Průvodci životem a dílem T. G. Masaryka na s. 314 uvádí, že „Werstadtovi nabídl Masaryk prestižní úkol: vybudovat v rámci Archivu země České Archiv národního osvobození a v něm soustřeďovat dokumentární prameny k odboji za války. Dvaatřicetiletý Werstadt nabídku přijal.“ Iniciaci tohoto původu nemohu zcela vyloučit, ale Archiv národního osvobození byl ustaven již v lednu 1919 a předkladatelem návrhu mohl být a byl Jan Bedřich Novák, ředitel Archivu země České. Podrobněji k tomu v kapitole Archiv národního osvobození.

¹¹⁵ AAV, JW, k. 16, i. č. 840, Kancelář prezidenta republiky, pozvání k přijetí na Hradě 28. října 1919.

¹¹⁶ Archiv Kanceláře prezidenta republiky, podle kartotéky k hostinám pořádaným Správou domu prezidenta republiky byl Jaroslav Werstadt doloženě pozván dne 20. března 1924 a 18. února 1926. Ve fondu JW v AAV, k. 16, i. č. 840 je zachováno také pozvání na 12. března 1925.

¹¹⁷ MASARYK T. G. První kapitola pamětí: Za války a ve válce 1914–1918. (Praha, Srpen – prosinec 1914). *Naše revoluce*, 1, 1923, č. 1, s. 1–21.

¹¹⁸ AAV, JW, k. 16, i. č. 840, Kancelář prezidenta republiky, pozvání na čaj do soukromého bytu 7. července 1924.

¹¹⁹ AAV, JW, k. 1, i. č. 16, Československá revoluční medaile 1925, medaile uložena ve sbírce medailí AAV.

Slavnost se konala v trůnní síni na Hradě, ale z podnětu generála Jana Surového a odpovědně bylo ministerstvo národní obrany.¹²⁰ Na Drtikolovu tableau Maffie, publikovaném u příležitosti prezidentových sedmdesátin, je Werstadtova fotografie zdola v první řadě zcela vpravo.¹²¹ V konkrétních záležitostech Maffie i jiných věcí obracel se Werstadt nejčastěji na kancléře Přemysla Šámala, což bylo vzájemné. Z roku 1923 se zachovaly i stručné záznamy o Werstadtových jednáních u kancléře Šámala, s jeho vědomím také svolal Werstadt schůzku koncem dubna 1927 k rozpravě o domácím odboji za války.¹²²

U příležitosti Masarykových pětasedmdesátin ocenil Werstadt, že „neměl svých názorů pod nahodilými vlivy a dojmy zevními, nýbrž dozrál pravidlem k novému názoru po hlubokém procesu vnitřním, po dokonalejším promýšlení a domýšlení sporných otázek. Také zkušenosti z vývoje věcí kolem sebe zpracovával vždy kritickým svým duchem a teprve potom, když prošly jeho neumdlévající dílnou, mohly zasáhnouti do směru a vývoje jeho idejí a snah.“¹²³

Za věnování útlé knížky *Od „České otázky“ k „Nové Evropě“* poděkoval Werstadtovi v březnu 1920 také Edvard Beneš.¹²⁴ U něho, tehdy jako ministerského předsedy, hledali zainteresovaní na společném úkolu legionářské obce a Archivu národního osvobození podporu při jednání 3. února 1923.¹²⁵ Měsíc na to poslal Beneš Werstadtovi k nahlédnutí a posouzení svůj výklad „hlediska vnitropolitického, tj. s hlediska revoluce především doma [...] je to jen teorie celku, mám však obavu, abych nezapomněl nějaký znak charakteristický z domova udat.“¹²⁶ U Edvarda

¹²⁰ Listina přítomných účastníků slavnosti Maffie z 11. listopadu 1925 v Archivu Kanceláře prezidenta republiky, fond KPR, protokol T, mikrofilm 122, Maffie.

¹²¹ Maffie, tableau od Františka Drtikola, bylo zveřejněno in *Český svět*, 41, 1920, 25. 3. 1920. Werstadtův portrét od Františka Drtikola, pořízený pro toto tableau, byl publikován in TOMEŠ, Josef. *Nás bylo málo jen, než přišly tisíce ... Česká strana státoprávně pokroková (1908–1918)*. Praha: Academia, 2018, obrazová příloha.

¹²² AAV, JW, k. 13, i. č. 683, korespondence Šámal Přemysl; Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond KPR, protokol T, sign. T 125/22 ad., mikrofilm 122, Maffie a T 701/23 Šámalovy záznamy. V Archivu Národního muzea, ve fondu Přemysl Šámal k Werstadtovi nic nenalezeno.

¹²³ WERSTADT, Jaroslav. Pětasedmdesát let velkého českého člověka. *Večerní České slovo*, 17, 1925, č. 52, 7. 3. 1925, s. 1–2.

¹²⁴ AAV, JW, k. 5, i. č. 134, dopis E. Beneše z 10. března 1920.

¹²⁵ AAV, JW, k. 33, i. č. 1526 Veřejná činnost – Archiv národního osvobození, tisk Legionářský směr, roč. 3, č. 7, Praha 9. února 1922, na s. 2 nepodepsaná stať Legionářská obec pro Archiv národního osvobození.

¹²⁶ AAV, JW, k. 5, i. č. 134, dopis E. Beneše ze 4. 3. 1923, podtrhl pisatel.

Beneše se totiž 5. března 1923 sešla schůzka o zahraničním odboji za účasti prezidenta Masaryka, místopředsedy Československé obce legionářské Vojty Beneše, místopředsedy senátu Václava Klofáče, předsedy poslanecké sněmovny Františka Tomáška, Lva Sychravy, Jaroslava Werstadta a dalších.¹²⁷ Za mimořádně laskavou pomoc při uspořádání výstavy k počtu narozenin pana prezidenta Masaryka mu ministerstvo národní obrany poděkovalo v březnu 1930.¹²⁸ Dne 2. července 1932 se slavnostně otevřelo muzeum Památníku osvobození, na jehož expozici se Werstadt výrazně podílel, za přítomnosti prezidenta Masaryka.

Na pozvání prezidenta Masaryka byl v Lánech dne 12. února 1935.¹²⁹ Masaryka „zaměstnával a znepokojoval tehdy vývoj věcí v německém světě vedle v říši i u nás doma“ a zajímal ho Werstadtův názor.¹³⁰ Domníval se také, že by na domácí poměry mohli příznivě působit historikové jako ti, kteří jsou povoláni ukazovat a posilovat, co bylo národům v československém státě společné a blízké v minulosti, a otevřeně kritizovat, co česko-německé soužití v přítomnosti ohrožuje. Vzpomínku na tuto poslední návštěvu u T. G. Masaryka uveřejnil ve Svobodném zítřku v roce 1947 u příležitosti desátého výročí Masarykovy smrti, ale dotkl se jí již po smrti Josefa Pekaře v roce 1937.¹³¹ Hluboce na něho tehdy zapůsobila nejen fyzická, ale i duševní proměna Masaryka, dříve nesmlouvavého bojovníka, nyní nečekaně vstřícného smýšlení i o svých názorových protivnících. Masaryku mrtvému se v Lánech Werstadt poklonil v září 1937, ale zdrcen uvědoměním si neodvratnosti konce Masarykova života byl již v únoru 1935.

¹²⁷ AAV, JW, k. 42, i. č. 2093, Sychravův přepis stenogramu ze září 1924 o schůzce 5. března 1923 o zahraničním odboji u Edvarda Beneše, přepis ze září 1924, konec chybí.

¹²⁸ AAV, JW, k. 16, i. č. 862, Ministerstvo národní obrany, děkovný dopis z 31. 3. 1930.

¹²⁹ Archiv Kanceláře prezidenta republiky, spis sign. A 86/35 (audience Jaroslava Werstadta v Lánech u prezidenta T. G. Masaryka 12. 2. 1935 v 16.00), který byl zničen ve skartačním řízení v roce 1964. Zpráva ČTK o přijetí Jaroslava Werstadta prezidentem Masarykem v Lánech byla uveřejněna v *Lidových novinách*, 43, 1935, č. 79, 13. února, s. 3.

¹³⁰ WERSTADT, Jaroslav. Poslední setkání s Nesmrtelným. *Svobodný zítřek*, 3, 1947, č. 41, 9. 10., s. 1–2, citát na s. 1.

¹³¹ WERSTADT, Jaroslav. Mezi prezidentem Masarykem a prof. Pekařem. Vzpomínka z nedávné doby. *České slovo*, 29, 1937, č. 57, 7. 3., s. 4. Po návštěvě prezidenta v Lánech 12. února 1935 se Werstadt setkal s Josefem Pekařem, aby ho před jeho slavnostní přednáškou k 85. narozeninám T. G. Masaryka informoval o prezidentově smířlivějším a vstřícnějším smýšlení o něm.

V červenci 1935 uplynulo dvacetiletí od prvního Masarykova veřejného protirakouského vystoupení v Ženevě při výročí Husova upálení, což Werstadt nemohl opomenout.¹³² Při své abdikaci 14. prosince 1935 doporučil Masaryk jako svého nástupce v prezidentském úřadě Edvarda Beneše. Werstadt byl záhy v meziválečném období pokládán za „hradního“ historika či „oficiálního historika odboje.“ Masarykovy texty zveřejňoval, editoval a redigoval v časopise Naše revoluce, také jinde či samostatně. O T. G. Masarykovi sám také mnoho napsal. V meziválečné době při Masarykových životních výročích zejména na prvních stranách Českého slova nechyběly velké Werstadtovy stati.

Werstadtův vztah k Benešovi byl lidsky bližší a niternější, od vztahu ještě žakovského, pomocníka odbojového, pak spolupracovníka připravěného být užitečný a pomoci ministrově, ministerskému předsedovi a od roku 1935 prezidentovi všude tam, kde to vycházelo z vlastního odborného zaměření historika a archiváře. Pro třetí díl Benešovy knihy Světová válka a naše revoluce, poprvé vydaný v roce 1928, připravil dokumenty Maffie, včetně dalších dokumentů diplomatických a vojenských. Redigoval sborníky k Benešovým čtyřicátým i padesátým narozeninám. Beneše písemně podrobně informoval o záležitostech, které se ho dotýkaly, například v dopise z 24. srpna 1930 o problematice falšování dokumentů Maffie.¹³³ Sám o Benešovi v průběhu let mnohokrát psal a dovedl se ho důrazně zastat i v politicky motivovaných polemikách.¹³⁴ Werstadt měl proslov v ministerstvu zahraničních věcí v Praze při otevření výstavy v Černínském paláci dne 26. května 1934 u příležitosti 50. narozenin Edvarda Beneše. Hledal u něho také někdy pomoc ve svých záležitostech. Tak tomu bylo například při Benešově návštěvě v Památníku osvobození 27. února 1930¹³⁵ nebo při osobní návštěvě Werstadtově u Edvarda Beneše 10. července 1934, následované ještě písemnými výklady k Památníku osvobození a jeho archivní funkci a službě.¹³⁶

¹³² Kromě dalšího zejména *Ve jménu Husově pro svobodu národa. K 20. výročí Masarykova vystoupení ve Švýcarsku dne 4. a 6. července 1915*. Redakce a úvodní stať Jaroslav WERSTADT. Praha, Naše revoluce 1935. 79 s., il., obr. příl.

¹³³ Archiv Ústavu T. G. Masaryka, fond Edvard Beneš, k. IV/2–30, i. č. 3330, dopis z 24. srpna 1930.

¹³⁴ Srv. Přílohy, Práce publikované Jaroslavem Werstadtem o Edvardu Benešovi.

¹³⁵ AAV, fond Kamil Krofta, k. 4, i. č. 281, Werstadtův dopis z 2. dubna 1930 s přílohami.

¹³⁶ Archiv Ústavu T. G. Masaryka, fond Edvard Beneš, k. IV/2–30, i. č. 3330, dopis z 11. července 1934.

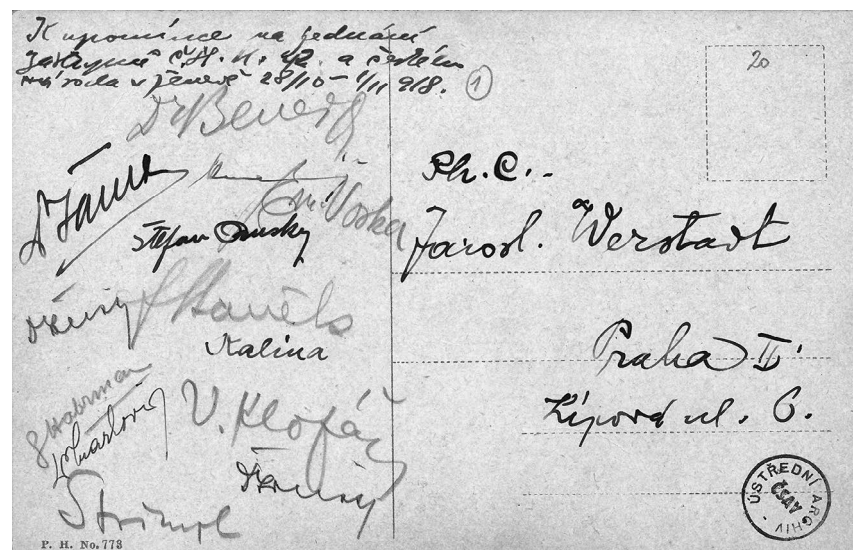

Cestovní pas vydaný 23. července 1923.

Nejen Werstadt k Benešovi, ale i Beneš k Werstadtovi choval sympatie. Projevoval je i tím, že na Werstadta nezapomínal při svém zahraničním poslání. Zachovala se Werstadtovi do pražské Lípové ulice adresovaná pohlednice Ženevy v upomínku na jednání zástupců domácího a zahraničního odboje ve dnech 28. října – 1. listopadu 1918, s podpisy mnoha účastníků v čele s Benešem. Na pohlednici Den Haagu s pozdravem z konference z 6. ledna 1930 je podepsán vedle Beneše také Jiří Sedmík.¹³⁷ To byla jedna z řady konferencí spojenců, tentokrát v Haagu ve dnech 3.–20. ledna 1930, k řešení poměrů vyplývajících z války.

Když prezident Beneš po mnichovských událostech 1938 volil cestu do emigrace a doma se rozpoutala kampaň proti němu, publikoval Werstadt ostře formulovanou stať Soud dějin a lynč politické ulice, v níž napsal: „Jisto je, že všechno, co se v posledních týdnech u nás stalo ke snížení jména Masarykova a Benešova, snižuje a zneuctvuje nikoliv je, nýbrž

¹³⁷ Oba zmíněné pozdravy jsou v AAV, JW, k. 5, i. č. 134, korespondence Beneš Edvard.

Pohlednicový pozdrav Werstadtovi s podpisy účastníků jednání domácího a zahraničního odboje 28. října – 1. listopadu 1918 v Ženevě.